

Bevezetés a klinikai-és egészségpszichológiába 3.előadás

„Az egészségpszichológia területei, alapfogalmai és alapvető modelljei”

Összeállította: dr.Pék Győző

Forrás: Kállai János, Varga József, Oláh Attila:

**„Egészségpszichológia alkalmazási területei és
alapfogalmai”**

**in: Egészségpszichológia a gyakorlatban. szerk:
Kállai, Varga ,Oláh**

Medicina Könyvkiadó Zrt. Budapest 2007

egészségpszichológia

Hivatalos története rövid.

Az elmúlt 25 év alatt a pszichológia egyik **legdinamikusabban fejlődő ága** lett.

Folyóirat közlemények, és tanulmány kötetek jelzik az egészségpszichológia új ismeretrendszerének oktatása iránt megjelenő érdeklődést.

Gyakorlata azonban keresi még a helyét

egészségpszichológia

A mentális betegségektől a testi betegségek felé haladva félúton kereshetjük (1. ábra).

A pszichopatológiai szemléletet túlhaladja

Az egészséges lelki működések fenntartásával és fejlesztésével foglalkozik és

Képességekkel, amely **testi betegség esetén is lehetővé teszi a pszichológiai stabilitás megőrzését**: az élet értelmének megtartását, az élet vezetését

egészségpszichológia

- megelőzésére koncentrálnak
- a gyógyító rendszer integráns részének tekinti magát.
- partner vagy segítő útitárs a betegséggel való küzdelemben

Betegségek=

szomatopszihés események

szerep az egészség
megtartásában és
visszaállításában

gondolkodásmódja **bio-pszicho-
szociális**

A medicinális ok-okozati
gondolkodást

**rendszerelvű
közelítéssel** bővíti

egészségpszichológia

**a viselkedéstudományi alapelveket
és a kognitív és szociálpszichológiai
ismeretrendszeret alkalmazza**

Főként a prevencióban.....

egészségpszichológia

**egészségfejlesztés
életminőség javítását,**

**a személy tudatosan alakítja a betegséggel való
megküzdés folyamatát.**

**Az egészség megtartásának és a betegség
kialakulásának a kultúrából, szűkebb közösségeiből és
személyes ismeretekből, szokásokból származóan**

története van,

**mely meghatározza a személy későbbi betegség
karrierjét.**

magatartásorvoslás

primer prevenció

gyógyítás és rehabilitáció

a magatartástudomány és a biomedicina
módszertana

a magatartás módosítása révén, a klinikai praxis területén erősíti a különböző terápiák hatásmechanizmusát,

magatartásorvoslás

Kezelési alapelvei:

- Visszafordítható kóros viselkedés reakcióminták korrigálása
- Egyéni-, család- és csoport-**pszichoterápiás** módszerek alkalmazása
- Pszichofiziológiai kontroll módszerek felhasználása
- Gyógyszerrel kombinált magatartás szempontú **betegvezetés**

Stroebe 2000:
egészség károsító

vagy az egészség védelmét szolgáló
viselkedés

Bishop 1994: fontos viselkedés jellemzők

Szociális és demográfiai meghatározók:

nem,

életkor,

iskolázottság,

referencia csoportban betöltött státusz,

lakáskörülmények.

Bishop: fontos viselkedés jellemzők

Konkrét élethelyzetek:

munkahelyi légkör,
családtagok száma,
család egysége,
hasonló életkorú társakkal való kapcsolat
minősége,
szociális támogatottság,
magány.

Bishop: fontos viselkedés jellemzők

A tünetekre vonatkozó perceptuális érzékenység:

*egyres szimptomákkal kapcsolatos,
személyes vagy családi, vagy médiákon keresztül
közvetített*

trauma által kiváltott érzékenység,

*a szocializáció korai szakaszában egyes
betegségekkel,*

tünetekkel kapcsolatban szerzett tapasztalatok

Bishop: fontos viselkedés jellemzők

Pszichológiai determinánsok:

mintaadó személlyel kapcsolatos azonosulás,
életmóddal értékekkel kapcsolatos emóciók
motivációk,
önpusztító vagy túlkontrolláló, túlóvó beállítódás,

stresszre adott individuális válaszminta,
konfliktus megoldó képesség,
idegesség, megzavart személyiségfejlődés,
dependencia,
elsődleges és másodlagos betegség előnyök.

**A lelki és a testi betegséggel vagy egészségi
állapottal kapcsolatos ismeretek
szétválasztásának nincs sem tudományos, sem
praxisból származtatható indoka.**

Számos tudományos bizonyíték és eredményes
terápiás és preventív beavatkozás példázza

Lázár 1991; 2003

Matarazzo 1982

I. Egészséges magatartás és életvitel fejlesztése és az egészséges állapot megőrzése.

empirikus módszerek

magatartásformák

a jó egészség fenntartása (kerékpár)

kulturális specifikumokat,

gondolkodásbeli sajátosságokat,

a tömegkommunikáción keresztül közvetített értékek

fizikai gyakorlatok,

attitűdváltoztatás

szokások korrekciója

Matarazzo

II. Konkrét betegségekhez kapcsolódó megelőző és terápiás tevékenység.

speciális betegcsoportok

magas kockázattal élő személyek: szekunder prevenciós programot esékenység

mortalitás és morbiditás adatokkal,

**nagyobb populáción végzett statisztikai eredmények:
rizikótényezők**

predikció, életkilátások

medicinális és szociális modellek

a személy együttműködése

hatékony kommunikációs stratégia

Matarazzo

III. Kóroktani és diagnosztikai korrelációk a betegség és a pszichológiai jellemzők vonatkozásában.

rejtett tényezők

korszerű mérési eszközök és matematikai statisztikai eljárások

PI:placebó hatás,
fájdalom élmény és biológiai korrelátumai
(derékfájdalmak és stressz összefüggései)

Matarazzo

IV. Egészségügyi ellátó rendszer és egészségpolitika.

nemzeti és nemzetközi adatbázisok

egészségvédelmi programok

(kelet-közép európai egészségparadoxon)

szociológia interjúk, kérdőíves vizsgálatok

demográfiai és orvosi adatok: statisztikai feldolgozás és elemzés

egészségszociológiai kutatások

Egészséggel kapcsolatos vélekedések modellje

Health Belief Model

HBM

Egészséggel kapcsolatos vélekedések modellje

Miért van az, hogy emberek annak ellenére, hogy fontosnak tartják az egészséget, nem mindig **tesznek érte** eleget, hogy egészségesebbek legyenek?

A vágy ugyan megvan, de a tettekhez már megfelelő ***motivációra*** van szükség.

Személyes hatékonyság is szükséges!

Az egészséggel kapcsolatos hatékony fellépés alapfeltételei:

Fel kell ismerni azt, hogy **probléma** van az egészségállapottal.

Meg kell állapítani, hogy ez a probléma milyen **súlyosságú** és milyen következményekre vezet.

Előzetesen fel kell mérni az esetleges **akadályokat** és azt, hogy az egészséggel kapcsolatos probléma megoldására fordított **energia** milyen mértékben hasznosulhat.

Az egészséggel kapcsolatos
vélekedés, **HBM** modell:

az egészség érdekében tett
lépéseket alapvetően

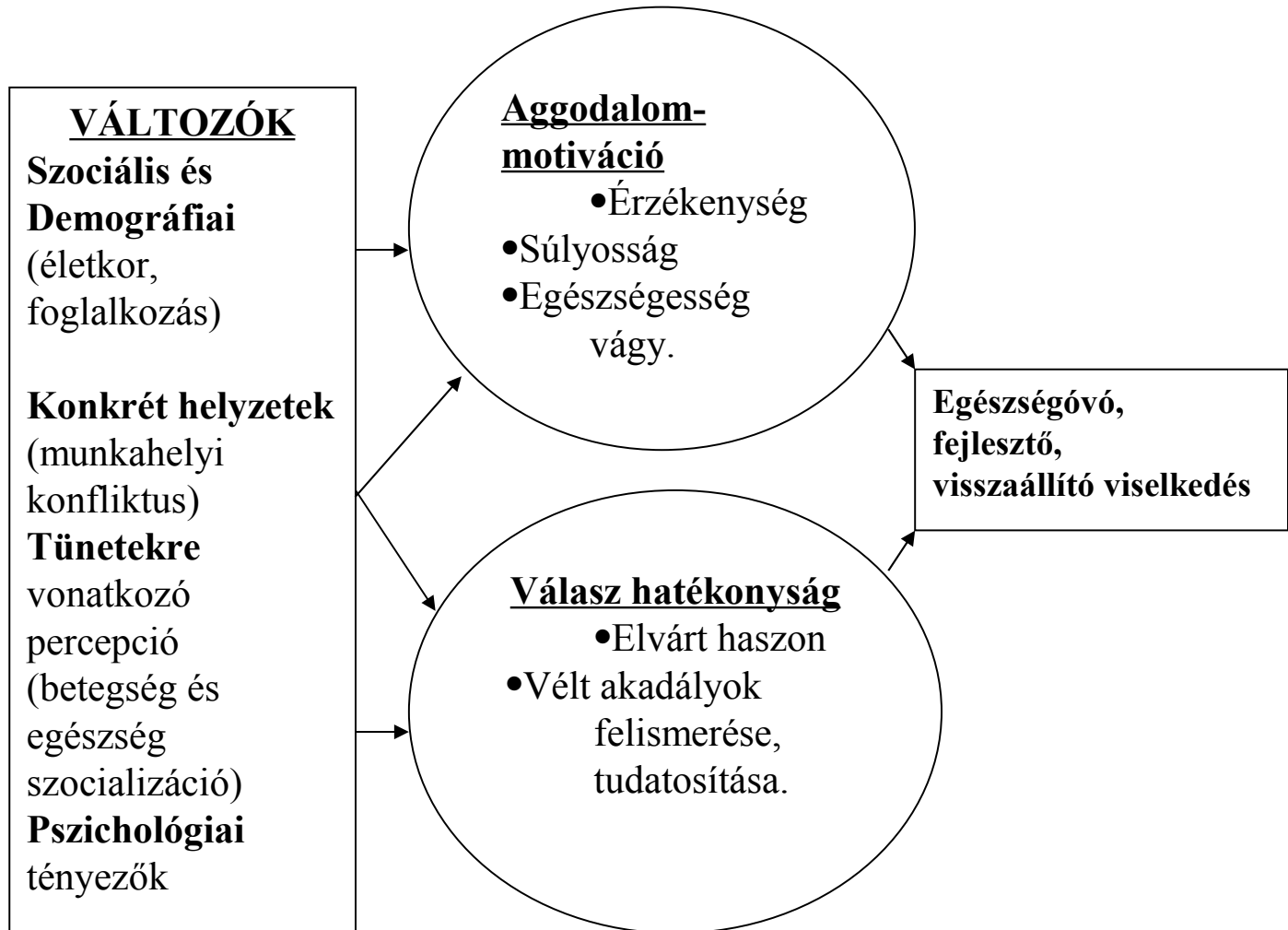
a **betegség–nyomás**, azaz a
bekövetkezésétől való félelem
észlelése,

valamint a vele szembeni
fellépés feltételezett
hatékonysága határozza meg

A félelem kiváltó okai:

- (a) a szocializáció során szerzett, a betegség egyes komponenseivel kapcsolatosan kialakult fokozott figyelem, érzékenység,

- (b) a *betegség súlyosságával kapcsolatos fantáziák, hiedelmek, egyéni jóslások*

Az egészségviselkedés fejlesztésének útmutatója: Theory of Planned Behavior

a változást kívánó személy, a motivációt, **tudatosan megtervezi** és szándékaiban összpontosítja.

A szándék, a viselkedés megvalósításának tervéből és a kivitelezéshez szükséges **döntési folyamatokból** áll össze.

szándékai alapján a személy elképzei, kijelöli az **elérni kívánt célt** és önirányítási képességére, önkontrolljára támaszkodva igyekszik szándékait megvalósítani.

terveibe beleszövi saját akarati funkcióival kapcsolatos vélekedéseit is

Theory of Planned Behavior

Minimális és maximális megvalósítási lehetőségek
átgondolása

ez az eredményesnek tűnő stratégia **nem minden
személynél működőképes**

szükséges a **hiányzó láncszemek,**

(kontroll, problémamegoldó képesség) begyűjtése

Az egészséges állapot megtartása függ: Theory of Planned Behavior

A környezetükben történő dolgok események a **saját viselkedésüktől függenek**, vagy **nincs számottevő szerepük**
hol a kontroll helye?

A **hit és szokásrendszer** normákban, másokhoz való viszonyban, magáért és másokért érzett **felelősség vállalásában** ölt testet:
viselkedési program, életprogram

a **személy bízika** - e **önmagában a hosszú távú erőfeszítések racionális ellenőrzése és az önszabályozás vonatkozásában!!!**

A személynek tehát **segítséget kell nyújtani**, hogy egészsége megőrzése érdekében megszerezhesse, vagy fejleszthesse képességeit

Egészségmagatartás Kontrolljának Helye modell

az adott viselkedés eredményeként szerezhető
megerősítés, haszon vagy jutalom várhatóan
megjelenik e vagy sem

belső megerősítő források, vagy
külső források

Az esetek többségében a **helyzet** által kínált lehetőségek
értelmezései döntik el

**A megerősítés helyének átgondolása a viselkedés
alakítás legfontosabb mozzanata!!!**

**(Zsíros ételeket főz-é az asszony, vagy
reformkonyhás???)**

Egészségmagatartás Kontrolljának Helye modell

Külső, vagy belső megerősítő????

**A szakértő pozícióval rendelkező modell
személy** (szülő, orvos, jelentős hatású politikus,
színész, üzletember, bárki, aki kulcsszemély)

Saját tapasztalat, ismeret, **önjutalmazás**, belsővé
vált érték?

A kettő kombinációja!?

Protektív Motivációs Modell

Az emberek egy része fél segítséget kérni....

Más a legkisebb nehézségek esetén is segítséget kér

Vannak azonban olyan emberek, akiknek a figyelmét **fel kell hívni a veszélyekre**, rá kell mutatni a probléma lényegére

A közepes szintű feszültség képezi a megfelelő bázist !!!!!

(A riogató kampányok hatása)

A „kínlódás”, félelem esetén először a félelem élmény csökkenése kerül előtérbe. Igyekszünk elfeledni, elhárítani, de azért mégis nyomasztó.....

Megoldás, motiváció, energia!!!

Védő motiváció